

Manifest!

De betekenis van de kinderopvang en de opdracht die dit meebrengt

---

Met dit manifest laat de kinderopvang zien welke *cruciale taak* zij voor de Nederlandse samenleving eigenlijk vervult. Zowel voor de ouders en de kinderen zelf, als voor de samenleving-breed.

Dit manifest is dan ook *een oproep* aan allen die betrokken zijn bij kinderopvang, om zich rekenschap te geven van dit cruciale belang. In hun beleid dan wel met hun dagelijks handelen zouden zij dit belang moeten willen weerspiegelen. Bezig zijn met kinderopvang houdt dus *een opdracht* in. Voor de professionals werkzaam in de kinderopvang, voor de ouders, voor wetenschappers op dit terrein, voor de beleidsmakers.

Wat is dan dat belang precies en wat houdt die opdracht dan in?

Het belang van kinderopvang

Voor onze samenleving

Meer dan ooit is in Nederland het besef gegroeid hoe belangrijk het is bij kinderen al op jeugdige leeftijd een basis te leggen voor omgang met andere kinderen en ouderen, ook van uiteenlopende achtergrond. De manier waarop wij – nu en later – met elkaar omgaan in ons land is er rechtstreeks mee gediend. Maar kennelijk doen we hier met zijn allen iets niet helemaal goed. Het is geen toeval dat politieke partij na politieke partij, kabinet na kabinet, wetenschapper na wetenschapper en scribent na scribent zich buigt over ‘de sociale cohesie’, ‘normen en waarden’, ‘de plaats van het gezin’, ‘hufterigheid in het maatschappelijk verkeer’, ‘zinloos geweld’, ‘heropvoeding’, ‘voortijdig-schoolverlaters’, ‘draaideur-crimineeltjes’, ‘doorgeslagen individualisme’, enzovoort en zo verder.

Dat voorkomen en van alle kinderen stabiele deelnemers aan de samenleving maken, vergt opvoeding. De kinderopvang heeft in het verlengde van wat ouders in de opvoeding van hun kinderen doen, de taak die opvoeding voort te zetten en zo nodig aan te vullen.

Voor de positie van de vrouw

Kinderopvang vervult bovendien een niet meer weg te denken rol in de emancipatie van de vrouw. De emancipatie is de afgelopen decennia met kracht voortgezet. De vrouw mag en kan nu de faciliteiten opeisen die daarbij horen. Als zij wil werken, dienen de relevante faciliteiten dan ook daadwerkelijk aanwezig te zijn. Kinderopvang is zo’n onmisbare faciliteit. Beleidsmakers in Den Haag realiseren zich dat weliswaar en doen ook zeker het nodige om daar invulling aan te geven.

Het kan niet zo zijn dat kinderopvang wordt gezien als een voorziening op wieltjes die handig naar buiten wordt gereden als meer vrouwen moeten werken om de basis onder de economie te verbreden. Maar als het overheidsbudget even onder druk komt, worden budgetten voor kinderopvang weer ingeperkt of teruggeschroefd. Kinderopvang echter is onmisbaar geworden in het leven van jonge stellen. Het is nu ook een van de bepalende elementen in de

status van de vrouw. Dat moet op beleidsniveau niet alleen worden herkend maar zeker ook consistent worden erkend.

Als die consistentie ontbreekt, schiet een kabinet dat verbreding van de grondslag van de economie zoekt, in eigen voet. Bovendien miskent het kabinet dan dat het in onze moderne samenleving heel gewoon is geworden dat beide ouders werken. Mensen hebben zich daarop ingesteld. In ruimere zin raken we met het negeren van de realiteit van jonge stellen zelfs aan het vertrouwen in de politiek. Niet toevallig een belangrijke electorale issue.

Voor de kinderen zelf

In de kinderopvang leren kinderen al op zeer jonge leeftijd hun eigen karakter te ontdekken en een eerste glimp van hun talenten te zien. Zij leren omgaan met anderen, leeftijdsgenootjes zowel als ouderen, die niet tot de vertrouwde kleine kring van het gezin behoren. Met andere woorden, zij ervaren wat sociaal gedrag in de dagelijkse praktijk

verlangt. Het belang daarvan kan toch moeilijk worden overschat.

Het belang van de kinderopvang wordt ook duidelijk als we zien dat vrijwel alle kinderen tegenwoordig naar een vorm van kinderopvang gaan. Volgens de verwachtingen van het Centraal Planbureau zal eind 2008 meer dan de helft van de jongste kinderen (0-3 jaar) gebruikmaken van dagopvang en gastouderopvang. Omgerekend naar werkende ouders betekent het, dat meer dan 70 procent van de gezinnen met werkende ouders gebruikmaakt van formele kinderopvang (dagopvang en gastouderopvang). In een ordegrootte van maar liefst 3 volle dagen per week. Voegen we ook het gebruik van peuterspeelzalen en vroegschoolse educatie (vve-voorzieningen) voor kinderen tot en met 3 jaar bij deze cijfers, dan blijkt dat vrijwel alle Nederlandse kinderen vóór zij naar de basisschool gaan, een kindercentrum bezocht hebben. Stelt u zich even voor wat tegenwoordig door de kinderopvang wordt bijgedragen aan de vorming van kinderen!

De opdracht voor alle betrokkenen

De opdracht voor de professionals

Voor alle medewerkers van de kinderopvang houdt die wezenlijke taak van de kinderopvang een nadrukkelijke opdracht in. Zij moeten niet alleen de kinderen veiligheid en vertrouwde bieden. Zij moeten ouders ook de zekerheid bieden dat hun kinderen bij de kinderopvang in goede handen zijn. Zowel wat betreft het fysieke en psychische welzijn van de kinderen, als de opvoeding. Die moet immers een verlengstuk zijn van wat de ouders zelf doen. Goed overleg met ouders is daar een sleutel-element in. Wat er in de samenleving om hen heen gebeurt, moet voor de medewerkers van de kinderopvang een voortdurende aansporing vormen om hun werk voor ouders en kinderen van hoog gehalte te laten zijn. Voor de werkgevers betekent dit een zeer kritische houding met betrekking tot het scholingsniveau en de competenties van hun medewerkers, hoe bevlogen die ook mogen zijn. Regelmatige bijscholing hoort standaard te zijn.

De opdracht voor de ouders

Ouders zouden zich een goed beeld moeten vormen van de niet te overschatten bijdrage die kinderopvang levert aan de vorming van hun kroost – of zo u wilt hun kostbaarste bezit. Goed contact houden met de medewerkers is daarom van belang. Zodat er consistentie is in het gedrag van ouders en medewerkers samen ten aanzien van het

kind. De bereidheid om de geldende tarieven te blijven betalen vormt dan het sluitstuk van de opdracht voor de ouders.

De opdracht voor wetenschappelijke onderzoekers

Hun opdracht is het veld te blijven voeden met bruikbare en relevante inzichten. Het nadenken over de beste vormen van opvoeden in groepsopvang staat nog in de kinderschoenen en is een nooit eindigend proces. Medewerkers van kinderopvang kunnen gefundeerde onderzoeksresultaten altijd gebruiken.

De opdracht voor de Beleidmakers

Het gevaar bestaat dat de gedachtevorming over de kinderopvang telkenmale wordt versmald tot de vraag: moet er geld bij, moet de rem erop, of kan er geld af. Dan wel: wat mag je aan financiële bijdrage van ouders verlangen. Dat zijn niet de goede ingangen.

Wie bereid is tot zich te laten doordringen welke vitale rol de kinderopvang eigenlijk heeft, moet dat besef vertalen in consistent gedrag. Of dat nu gaat om de kwaliteit van het geleverde werk, dan wel om het toedelen van budgetten, of zorgen voor faciliteiten. En dat kan beter. In die zin bedoelen wij dat Kinderopvang een opdracht inhoudt!

Waarom dit manifest ?

Initiatiefnemers

Dit Manifest is een initiatief van drie directeuren in de kinderopvang: mevrouw Anja Hol van Kinderopvang Humanitas in Heerlen, mevrouw Marie-Louise van Mourik van Stichting Kinderopvang Alphen aan den Rijn en mevrouw Martijn van der Kroef van KinderRijk in Amstelveen.

Zij hebben over de volle breedte van het veld krachtige steun voor dit initiatief ondervonden. Zij hebben deze beschrijving van de opdracht van de kinderopvang de titel 'Context Kinderopvang' meegegeven.

Frappant verschil met omringend buitenland

Op basis van literatuur en eigen waarneming in Zweden, Denemarken, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk hadden zij vastgesteld dat er frappante en eigenlijk niet-aanvaardbare verschillen in opvatting bestaan tussen de professionals in deze landen enerzijds en betrokkenen op meerdere niveaus in Nederland anderzijds over wat de kinderopvang wezenlijk is en doet.

In genoemde landen wordt het accent vooral gelegd op de omgang van de pedagoog met het kind, uiteraard met het mede-opvoeder-zijn als hoofdpunt. In Nederland ligt het accent veel meer op arbeidsparticipatie van de vrouw en zorg. Idealiter zou kinderopvang als een totaal van al die aspecten moeten worden gezien.

De in Nederland dominante visie heeft grote gevolgen. Kinderopvang is mede daardoor namelijk voorwerp van politieke aandacht geworden, komt maar niet in rustig vaarwater. Die politieke aandacht leidt af van waar het vooral over zou moeten gaan: 'wat geven wij jonge kinderen mee.' Met geschuif van honderden miljoenen en berichten over een grotere eigen bijdrage van ouders is het voor de aanbieders van kinderopvang lastig een consistent beleid te formuleren.

Maar kinderopvang is nu met de samenleving vergroeid

De kinderopvang heeft een immense groei doorgemaakt. We mogen stellen dat we definitief een nieuw tijdperk zijn ingegaan. Het fenomeen 'kinderopvang' gaat niet meer weg. Dat schept verplichtingen. Voor de overheid zowel als 'het veld'. We zullen heel bewust met dit fenomeen moeten omgaan en het niet alleen maar 'laten gebeuren'. Er staat te veel op het spel.

De initiatiefnemers van het Manifest kwamen dan ook tot de conclusie dat het hoog tijd werd een duidelijk statement te maken over waar de kinderopvang in Nederland voor staat.

Aansluiting op de praktijk

Zowel het Pedagogienplatform als de ontwerpers van het Curriculum Kinderopvang zijn nauw betrokken geweest bij het ontwikkelproces van de Context Kinderopvang. Dus ook in die zin is fundamenteel nagedacht.

De bedoeling van de initiatiefgroep is dat de Context Kinderopvang één geheel vormt met het Curriculum: de visie op de maatschappelijke opdracht van de kinderopvang met een uitwerking op handelingsniveau.

Bijval

De initiatiefnemers vonden meteen zóveel bijval dat zij zich al snel verbreedden tot een initiatiefgroep. De andere deelnemende directeuren van kinderopvangorganisaties waren: mevrouw Alien Alberts van kinderopvang Berend Botje in Hoorn, Wim van Ogtrop van 2Samen in Den Haag, Yde Dragstra van KomKids in Schiedam, Jacob Boskma van de SWK Groep in Rotterdam en Jeanne Buitenhuis van Kinderstad in Tilburg. Bij elkaar geven zij leiding aan een aanzienlijk deel van de kinderopvang in Nederland. Regionaal is telkens afgetast of de gedachtevorming van de initiatiefgroep sectorbreed wordt gedragen.

Niet alleen zij als werkgevers, maar ook bonden, oudervereniging BOinK en wetenschappers hebben in het voorbereidingstraject het hunne over de inhoud van het Manifest gezegd.

De initiatiefgroep heeft subsidie van het ministerie van OCW ontvangen om de Context Kinderopvang te ontwikkelen, waarvoor zij haar grote erkentelijkheid uitspreekt. Het duidt op begrip dat hier iets moest gebeuren. Nadere uitwerking van het belang van de kinderopvang voor ouder, kind en samenleving

Kinderopvang werd mede-opvoeder

Ouders doen het niet meer alleen

Uiteraard zijn het de ouders die de belangrijkste verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding van hun kinderen. Maar als zij ervoor kiezen hun kinderen een fors deel van de week bij kindercentra onder te brengen, dan zal duidelijk zijn dat een deel van de opvoedingstaak ook toevalt aan de medewerkers van de kinderopvang. De kinderopvang heeft zich duidelijk ontwikkeld van een dienstverlening aan ouders die tijdelijke opvang voor hun kind zoeken, naar mede-opvoeder. Dan is het goed een beeld te hebben van wat daar dan precies gebeurt.

De basics leren

Allereerst biedt de kinderopvang kinderen een veilige omgeving waar rust en regelmaat is en jonge kinderen zichzelf kunnen zijn. Het is een onomstreden ervaring dat kinderen zich pas gaan ontwikkelen als zij die veilige omgeving hebben. In de kinderopvang leren kinderen spelenderwijs, of worden zij herinnerd aan, de basics van sociaal gedrag. Of het – bij wijze van voorbeeld – nu gaat om leren de handen te wassen na toiletbezoek, dan wel respect op te brengen voor het speelgoed waar een ander kind mee doende is. Van baby tot peuter en van kleuter tot scholier zijn kinderen in de kindercentra in contact ge-

bracht met leeftijdsgenootjes en met ouderen, die vaak een sterk verschillende sociale of etnische achtergrond hebben. Het kind leert – ook spelenderwijs – wat het betekent om anderen te accepteren en met hen om te gaan. De medewerkers van de kindercentra bieden het kind speel-suggesties en materialen aan die voor geestelijke groei en ontwikkeling belangrijk zijn. Hier wordt dus eigenlijk een begin gemaakt met het ontwikkelen van de talenten van het kind. In kindercentra is de omgang met het kind stelselmatig gericht op zelfstandigheid van het kind. Het kind leren beseffen wat het kan en daardoor zelfvertrouwen geven; geloof in zichzelf ontwikkelen, doorzettingsvermogen aankweken; het zijn allemaal noties waar de medewerkers nadrukkelijk op zijn getraind en gefocust. De signalen die het kind afgeeft, worden opgepakt en terug-gekoppeld naar de ouders, zodat ouders kunnen beslissen wat er moet of mag gebeuren.

Vragen van ouders beantwoorden

Nu de samenstelling van het gezin verandert (eenoudergezinnen, gezinnen met één kind) of een van de ouders vaak weg is, komen ouders nogal eens met een vraag over de opvoeding van het kind te zitten. De kindercentra zijn voor die veelal basale vragen het expertisecentrum. Wat in hoge mate bijdraagt aan de gemoedsrust van de ouders.

Het maatschappelijke belang van kinderopvang

De veelzijdige bijdrage

Het maatschappelijk belang van een goede kinderopvang is evident. Aspecten daarin zijn:

- het vergroten van arbeidsparticipatie van vrouwen, wat voor hun emancipatie en persoonlijke ontwikkeling van eminent belang is;
- daardoor vergroting van het economisch draagvlak, wat in het kader van de ontgroening en vergrijzing van de samenleving buitengewoon welkom is;
- bij kinderen wordt de basis gelegd voor hun ontwikkeling tot evenwichtige leden van de samenleving. Individuen die over voldoende sociale antenne en sociale competenties beschikken;
- de talentontwikkeling krijgt een eerste impuls, waar zowel het individu zelf als de samenleving alleen maar baat bij kan hebben;
- opvoeding mede door anderen dan ouders laten verzorgen, biedt ook mede een vangnet onder kinderen uit probleemgezinnen.

Gemeenschapszin 'inbouwen' als pedagogische taak

Kinderen hebben de toekomst. Maar zij kunnen de verantwoordelijkheid voor onze samenleving pas goed overnemen als zij daarvoor zijn toegerust. Deskundigen als Micha de Winter wijzen daar ook op. Naar hun opvatting wordt het algemeen belang als doel van opvoeding, onderwijs en jeugdbeleid te veel uit het oog verloren. Het individuele belang heeft wellicht een al te hoge prioriteit gekregen. Dat houdt het gevaar in dat de samenleving verbreekt raakt en weinigen zich nog voor hun medeburger verantwoordelijk voelen. Met alle sociale en financiële effecten voor die medeburger van dien. De opvoeding van kinderen tot – in aanzet – democratische staatsburgers, die weten wat normen en waarden zijn, is dus een urgente pedagogische verantwoordelijkheid.

Eenduidig beleid van de overheid nodig

Eenzijds zien we in het overheidsbeleid wel terug dat de overheid begrijpt waar het om gaat. Ouders en gezinnen worden ondersteund door onder andere het recht op zwangerschaps- en ouderschaps-verlof, levensloopregelingen en kinderbijslag. In pedagogische zin worden ouders bijgestaan door opvoedingsondersteuning en het onderwijs.

Maar anderzijds, specifiek wat de kinderopvang betreft, dient de overheid toch meer eenduidig te handelen. Denk aan:

- een consistent beleid voeren, zodat werkende ouders en aanbieders van kinderopvang daar hun bezigheden blijvend naar kunnen inrichten; dus budgetten vrijmaken en op peil houden;
- voldoende faciliteiten (lokalen, en zo verder) aanbieden, ook als de kinderopvang zich stormachtig ontwikkelt;
- kwaliteitseisen stellen aan opleidingen en instellingen. Hoewel dit alles ten goede komt aan alle kinderen en alle betrokken ouders en medewerkers, wordt dit punt het duidelijkst als we kijken naar de minderheid van gezinnen waar het met de opvoeding niet zo goed loopt. Juist dan krijgt kinderopvang een extra betekenis. Zij vormt dan een deel van het vangnet onder het op te voeden kind door dit toch regels, normen en waarden bij te brengen.

De verbluffende omvang van de kinderopvang

Volgens het CPB zal eind 2008 meer dan de helft van de jongste kinderen (0-3 jaar) gebruikmaken van dagopvang en gastouderopvang. Samen met het gebruik van peuterspeelzalen en vroegschoolse voorzieningen voor kinderen tot en met 3 jaar hebben dan bijna alle kinderen vóór zij naar de basisschool gaan, al een flink deel van hun leven in een kindercentrum doorgebracht.

Eenmaal op de basisschool wacht de kinderen de buitenschoolse opvang. Volgens het CPB zal eind 2009 meer dan 30 procent van de jonge basisschoolleerlingen hiervan gebruikmaakt. De buitenschoolse opvang zal blijven groeien, omdat meer moeders de weg naar de arbeidsmarkt hebben gevonden of hebben herontdekt. Als de kinderen wat ouder en dus meer zelfstandig worden, kunnen moeders bovendien in een werkring meer uren maken als zij over de opvang van hun kroost geen zorgen meer hoeven te hebben.

Totaalconcept nodig

Zowel in de landelijke Werkgroep Onderwijs en Kinderopvang (WOK) als hier en daar op lokaal niveau, schaven werkgevers, ouders, onderwijs en gemeenten nu aan een totaalconcept waarin opvang en onderwijs zodanig geïntegreerd zijn dat zij kinderen een volledige dagbesteding kunnen bieden. Leren, spelen, sporten, cultuur opdoen en 'vrije tijd' genieten, moeten hierin een evenwichtige plaats krijgen. Het wordt voor zo'n visie hoog tijd.

De opdracht die het grote belang van kinderopvang betekent

Gezien het grote individuele en maatschappelijke belang van goede en goedgestructureerde kinderopvang, moeten alle stakeholders beseffen dat zij hiermee ook een forse opdracht hebben toebedeeld gekregen. Dat geldt vooral voor management en medewerkers van de kindercentra; ouderorganisaties; onderwijs; bonden; politieke partijen; gemeenten en rijk. Ook de wetenschap kan consequent bijdragen leveren.

Onbetwistbare kwaliteit leveren

Om ouders een werkelijke keuze te geven tussen jonge kinderen thuis houden of deze aan de kinderopvang toe te vertrouwen, moeten kindercentra een kwaliteit bieden in de zorg, de begeleiding en de vorming van de kinderen, die niet ter discussie staat.

Ouders met vragen bijstaan

Kindercentra moeten ouders vervolgens een omgeving bieden waar zij professionals in opvoeding en andere ouders kunnen ontmoeten zodat zij ondersteuning kunnen vinden in hun opvoedende taak. Want in vergelijking met een halve eeuw geleden zijn gezinnen kleiner geworden, waardoor jonge ouders van nu geen vanzelfsprekende leer-schoon-in-opvoeden hebben gehad. Gezinnen verhuizen vaker naar een nieuwe woonomgeving waardoor familie en vrienden niet langer deel uitmaken van de dagelijkse sociale omgeving. Veel meer dan voorheen het geval was, voeden ouders hun kinderen op in een relatief opvoeding-sisolement. Er zijn aanwijzingen dat onder jonge ouders sprake is van een zekere verlegenheid als het om het hoe en het wat van het opvoeden gaat. Dat gat moet worden opgevuld.

Tot slot

Wij, de initiatiefnemers, gaan ervan uit dat ieder van de genoemde partijen bereid is zich te bezinnen op zijn opdracht. De vitaliteit van de Nederlandse samenleving verdient het.

Mede-opvoeders moeten transparant zijn

Van alle instituties 'in de opvoedingomgeving' van kinderen mag worden verwacht dat zij hun pedagogische doelen helder maken en verantwoorden wat de kwaliteit van hun pedagogisch handelen is. Denk aan kindercentra, scholen, Centra voor Jeugd en Gezin en zelfs sport-, vrijetijds- en cultuurinstellingen.

Education permanente voor de professionals

Professionals in de kinderopvang hebben kennis van de ontwikkeling van kinderen, zij weten hoe zij kinderen kunnen stimuleren en wanneer zij moeten en kunnen bijsturen als een ontwikkeling minder optimaal verloopt. Maar die kennis en dat inzicht moeten wel op peil worden gehouden. Zowel op het management van de aanbieders als op de individuele medewerker rust dan ook de plicht te zorgen voor regelmatige bijscholing.

Arbeidsparticipatie niet als wegwerpartikel zien

Kindercentra bieden beide ouders de gelegenheid om actief deel te nemen aan het maatschappelijk leven. De maatschappij is ermee gediend dat zo veel mogelijk volwassenen participeren op de arbeidsmarkt en dat al het potentiële talent wordt aangeboord. Die faciliteit kan niet naar believen worden uitgerekt of weer ingedrukt. Gezinnen zijn er volledig op ingesteld, mentaal, fysiek en wat hun bestedingspatroon betreft. De bijdrage van de overheid moet zijn afgestemd op die vaste plaats van het méédoen in het leven van werkzame landgenoten. Dus moeten dezen kunnen beschikken over voldoende hoogwaardige kinderopvang.

Contactpersoon

Mevr. M. van der Kroef
Algemeen Directeur KinderRijk in Amstelveen
020 426 0888

Dit manifest werd op 4 september 2008 aan de staatssecretaris en de convenantpartijen van de kinderopvang aangeboden.